

MOLDOVA: NOI PROVOCARI ALE PARCURSULUI EUROPEAN

JUC Victor,

dr. hab. în științe politice, prof. univ., academician al AȘM.
Director al Institutului Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (ICJPS) al USM,
juc.victor@gmail.com

Articolul este elaborat în cadrul subprogramului de cercetare: 01.05.01 Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice

Rezumat. Evoluția amenințărilor hibride au accelerat reconfigurarea paradigmatelor de securitate și au evidențiat limitările securității statale în gestionarea riscurilor contemporane. Securitatea devine o condiție fundamentală, pentru atingerea scopului general de supraviețuire a omului, în numele căruia scopurile, compromisurile sau concesiile posibile se înregistrează într-un context securitar, modelat și flexibil, în funcție de parcursul optim către atingerea scopului general. Războiul hibrid este un război diferit față de cel tradițional sau convențional. Se utilizează alte instrumente și metode care sunt menite să se înfrângă adversarul. Concomitent cu anexarea Crimeei de Federația Rusă în 2014, au fost relansate dezbaterile referitoare la conceptul de „război hibrid”. Cu atât mai mult pentru Republica Moldova subiectul rămâne în atenția experților și academicienilor, cu cât acest concept a intrat sigur în discursurile politicianilor și oficialilor din UE și din Republica Moldova. Unii analiști pun la îndoială această sintagmă, în timp ce alții o văd ca pe un nou mod de a conduce războiul. Războiul hibrid reprezintă dorința unui stat de a impune altui stat sau grup de state voință sa politică printr-un set de măsuri politice, economice, informaționale, fără a declara război oficial, în conformitate cu dreptul internațional. Securitatea umană ca concept nou, din perspectiva definirii componentelor sale de bază: libertatea necesităților, libertatea fricii și dreptul de a trăi cu demnitate, susține îndeplinirea obiectivelor concepției dezvoltării durabile și a soluționării pericolelor de securitate.

Cuvinte-cheie: securitate umană, război hibrid, supraviețuire, securitate națională, siguranță personală, criză globală

Abstract. The evolution of hybrid threats has accelerated the reconfiguration of security paradigms and highlighted the limitations of state-centric security in managing contemporary risks. Security becomes a fundamental condition, for achieving the general goal of human survival, in the name of which possible goals, compromises or concessions are regimented in a security context, shaped and flexible, depending on the optimal path towards achieving the general goal. Hybrid warfare is a different kind of warfare from traditional or conventional warfare. Other tools and methods are used that are intended to defeat the adversary. Concurrently with the annexation of Crimea by the Russian Federation in 2014, debates were launched regarding the concept of “hybrid warfare”. The subject remains all the more in the spotlight for the Republic of Moldova, as this concept has certainly entered the discourses of politicians and officials from the EU and the Republic of Moldova. Some analysts question this phrase, while others see it as a new way of waging war. Hybrid warfare represents the desire of a state to impose its political will on another state or group of states through a set of political, economic, and informational measures, without officially declaring war, in accordance with international law. Human security as a new concept, from the perspective of defining its basic components: freedom of needs, freedom from fear and the right to live with dignity, supports the achievement of the objectives of the concept of sustainable development and the resolution of security hazards.

Keywords: human security, hybrid war, survival, national security, personal safety, global crisis

Războiul hibrid reprezintă dorința unui stat de a impune altui stat sau grup de state voință sa politică printr-un set de măsuri politice, economice, informaționale, fără a declara război oficial, în conformitate cu dreptul internațional. Războiul hibrid este un război diferit față de cel tradițional sau convențional [1, p. 92]. Se utilizează alte instrumente și metode care sunt menite să se înfrângă adversarul [2, p. 121]. Concomitent cu anexarea Crimeei de Federația Rusă în 2014, au fost relansate dezbaterile referitoare la conceptul de „război hibrid” [3, p. 1171].

Particularitatea acestui tip de conflict, numit și „război de nouă generație” constă în desfășurarea de acțiuni agresive sub acoperirea unor formațiuni militare ilegale (neoficiale), concomitent cu utilizarea unui spectru larg de acțiuni politice, economice (inclusiv energetice și comerciale) și informaționale cu care, de regulă, începe „războiul hibrid” și care continuă pe întreaga perioadă a desfășurării operațiunilor militare [4, p. 204; 5, p. 161].

Războiul hibrid combină metode convenționale și neconvenționale, inclusiv operațiuni militare, război cibernetic, campanii de dezinformare și presiune economică [6, p. 32]. Războiul nelinier, pe de altă parte, se referă la o strategie care perturbă câmpul de luptă tradițional, ceea ce face dificilă distincția între combatanți și civili sau între perioadele de război și cele de pace [7, p. 370; 8, p. 193]. Aceste strategii au devenit din ce în ce mai răspândite în secolul XXI, pe măsură ce actorii statali și nestatali caută să obțină avantaje strategice fără a recurge la război convențional la scară largă [9, p. 41; 10, p. 56].

Procesele de securitate sunt supuse unor tendințe constante de democratizare, în virtutea proceselor globale în care valorile democratice câștigă tot mai mult teren [11, p. 34]. Cu toate acestea, democratizarea este un proces fluctuant și discontinuu, care poate progresa, stagna sau regresa [12, p. 81]. Procesul sociopolitic de democratizare devine continuu și progresiv doar în anumite condiții care îndeplinesc securitatea sistemului, sustenabilitatea generală a mediului sociopolitic sau/și prezența vectorului strategic spre o dezvoltare durabilă a societății implicate în procesul de democratizare, cu toate componentele sale constitutive ale comportamentului social [13, p. 126]. O condiție obligatorie a democrației sociopolitice se referă în mod direct la procedura de identificare și desemnare a elitelor, factorilor de decizie și conducătorilor care exercită puterea politică în virtutea mandatului primit de la cetățeni [14, p. 512].

Promovarea valorilor specifice securității umane în condiții de insecuritate politică în condițiile fortificării și accelerării procesului de democratizare a societății umane sunt direct legate de necesitatea elaborării și impunerii unui nou model de abordare față de fenomenul securitar în contextul amplificării insecurității și incertitudinii în relațiile internaționale [15, p. 522]. Această nouă abordare este în acord deplin cu perspectiva modificării accentelor în domeniul securității de la securitatea statului și de la cea națională, la securitatea umană și la siguranța persoanei [16, p. 102]. Societatea umană conține un set de valori și modele cu privire la contracararea pericolelor și riscurilor de securitate bazată pe respectul pentru demnitatea omului, pe nevoia asigurării siguranței personale a acestuia [17, p. 81]. Astfel, siguranța persoanei ocupă un loc primordial în spectrul larg al preocupărilor pentru domeniul securității [18, p. 231]. În contextul procesului de globalizare, considerăm că este necesar să fie amplificată și cultura securității, mai ales că societatea contemporană este una a riscurilor, pentru care progresul reprezintă o provocare fundamentală dublată de un șir de pericole, riscuri și amenințări securitare [19, p. 89]. Concepția securității umane care pune accent pe dimensiunile non-militare ale securității, presupune, de asemenea, și promovarea protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. [20, p. 537].

De cele mai multe ori, ținta unui război hibrid este un stat care se află în vizorul unui alt stat agresor, deci un stat agresor încearcă prin mai multe metode să slăbească, să vulnerabilizeze, să scadă din capacitatea de luptă a celui alt stat [21, p. 550]. Termenul hibrid – este menit să îmbine mai multe elemente care sunt utilizate de către statul agresor [22, p. 17]. În acest caz putem avea atacuri cibernetice, putem avea instrumente de dezinformare, putem avea de exemplu sistări de energie, de gaz, curent electric, putem avea inclusiv alte mecanisme cu care operează statul agresor, precum de exemplu finanțarea unor partide politice care, prin intermediul alegerilor – organizate de altfel într-un mod democratic – ar trebui să preia puterea și să răspundă comenzilor statului agresor [23, p. 104].

În cazul Republicii Moldova, ca să fim mai exacti, vorbim despre un stat agresor la ora actuală, care este Rusia, și care încearcă de mai mulți ani, prin diferite metode, prin diferite instrumente pe care le-am enumerat anterior să slăbească, să înfrângă, să vulnerabilizeze și să-și aducă la cheremul său un stat victimă, care în cazul nostru este Republica Moldova [24, p. 208]. Deci, războiul hibrid, în experiența RM din ultimii ani se manifestă pe mai multe paliere și a reușit mai mult sau mai puțin să vulnerabilizeze statul RM care în ultimul an, cel puțin încearcă să-și recapete din capacitatea de răspuns, de luptă, încearcă să-și consolideze mai multe capacități care în trecut îi lipseau [25, p. 119].

Unul din grupurile țintă care a căzut victimă a acestui tip de război este populația Republicii Moldova [26, p. 39]. Nu atât guvernarea, nu atât instituțiile care conduc statul, ci mai degrabă populația,

pentru că statul agresor (nr. Federația Rusă) dorește să influențeze gândirea, deciziile, opțiunile de vot ale populației [27, p. 184]. Asta și este diferența față de un război convențional cu scopul de a înfrânge pe câmpul de luptă armata statului advers [28, p. 601]. În acest caz, Federația Rusă nu are ca scop să ocupe Republica Moldova prin dislocarea aici a unor forțe armate. Astăzi, singura opțiune pe care o are la îndemână Federația Rusă este să obțină controlul din punct de vedere politic al RM, care i-ar permite să utilizeze Republica Moldova așa cum utilizează Belarusul, ca stat satelit al Federației Ruse în contextul agresiunii împotriva Ucrainei [29, p. 608].

Una dintre dificultățile legate de forma hibridă a războiului constă în înțelegerea etapei de declanșare, de instrumentalizare, de dezvoltare a acest tip hibrid de război [30, p. 101]. În domeniul energiei, de exemplu, la un moment dat se poate observa că din Federația Rusă nu ajunge cantitatea de gaze pe care companiile din Republica Moldova au contractat-o [31, p. 234]. O asemenea decizie de limitare a transportului de gaze dacă e luată în pragul iernii, când cetățenii din Republica Moldova sunt dependenți de aceste resurse de gaz din Federația Rusă din perspectiva costurilor, concomitent multe partide, grupuri sau mișcări exploatează foarte abil acest subiect prin intermediul diferitor posturi de televiziune, prin intermediul site-urilor, diferite bloguri ș.a.m.d. și încearcă să pună această problemă în cărca guvernării de la Chișinău, atunci devine clar că RM se confruntă mai mult decât cu o simplă încercare de limitare a transportului de gaze, fiind o încercare a Federației Ruse de a utiliza această problemă pentru a slăbi din autoritatea, din încrederea, din suportul politic de care se bucură guvernarea de la Chișinău [32, p. 162].

O acțiune din cadrul unei operațiuni de destabilizare poate presupune, de exemplu, că la o emisiune din Federația Rusă, la un moment dat apare o știre despre Republica Moldova precum că aici ar exista anumite proteste, anumite incidente la nivel local sau național și, ulterior, exact aceeași știre este preluată de către anumite site-uri, politicieni, jurnaliști din Republica Moldova și este exploatată în sensul în care să infecteze spațiul informațional cu informații false, care nu sunt verificate, care nu sunt susținute de dovezi [33, p. 268]. O astfel de încercare de a promova o știre falsă nu este un eveniment izolat, ci este practic o încercare de a dezinforma și crea senzația că în RM situația este una gravă, că, în această situație, guvernarea nu mai deține controlul asupra situației interne [34, p. 313].

După 24 februarie 2022, după invadarea Ucrainei de către trupele militare ruse zeci de știri false, informații false au circulat pe site-urile de socializare aveau țintă populația din RM, de exemplu, a fost promovată informația precum că în Republica Moldova ar fi devenit obligatorie înrolarea în armată și că acest lucru urmează să se întâmple în câteva zile, că coloane de tancuri au intrat în Republica Moldova și pot fi văzute pe drumurile naționale - informații care erau menite să crească această stare de îngrijorare, să genereze panică și frică în societatea din RM și să creeze tulburări sociale, să creeze o stare de neîncredere, incertitudine, care să se răsfângă evident asupra guvernării și stabilității ordinii publice [35, p. 373].

Prin urmare, războiul hibrid utilizează pe larg mecanisme de influențare psihologică a maselor pentru ca acestea să nu mai aibă încredere în cei care guvernează că aceștia își fac datoria cum trebuie [36, p. 203]. Cetățenii, astfel, sunt demotivați să respecte legea, fiind tentați să plece, să fugă, să găsească o soluție ca să părăsească acest teritoriu pe care nu-l consideră sigur [37, p. 365]. Acesta ar fi unul din efectele pe care și-ar dori să-l atingă Federația Rusă, mai ales în contextul războiului din Ucraina, ca să crească această neîncredere, nesiguranța, frica nu neapărat în actuala guvernare, ci în general în capacitatea Republicii Moldova de a-și susține, menține și coordona domeniile-cheie de activitate [38, p. 88].

RM are mai multe vulnerabilități care pot fi exploatate în cadrul unor conflicte hibride și unul dintre ele ține de faptul că la ora actuală RM nu posedă instrumente eficiente care să ajute în lupta împotriva diverselor manifestări ale unui război hibrid [39, p. 162]. Activitatea de combatere a unor acțiuni de destabilizare, de atac împotriva Republicii Moldova în ultimii ani, nu a avut un caracter hotărât și eficient, cel puțin până nu a început războiul din Ucraina în 2022 [40, p. 60].

Dacă ar fi să analizăm în detaliu conceptul de securitate umană, considerăm important să remarcăm că această noțiune are un caracter eminamente sintetic și complementar cu cel puțin alte două concepte, cum ar fi drepturile omului, pe de o parte, și, pe de altă parte, problema dezvoltării umane [41, p. 31]. Împreună, cele trei noțiuni: securitatea umană, drepturile omului și dezvoltarea umană reprezintă un complex conceptual armonios menit să elucideze și să explice procesele de evoluție și transformare umană în contextul lumii contemporane, cu toate provocările, pericolele și amenințările pe care le implică pentru persoana umană [42, p. 282]. Fără securitatea umană, drepturile omului și dezvoltarea își pierd conținutul și nu mai pot atinge obiectivul pentru care au fost propuse – crearea unui mediu adecvat evoluției atât pentru persoana umană, cât și pentru comunitățile umane [43, p. 192]. Dintr-o altă perspectivă, asigurarea securității umane și a drepturilor omului în afara paradigmei dezvoltării reprezintă o ocupație inutilă, agățată de o situație statică și nesustenabilă [44, p. 130]. De asemenea, realizarea dezvoltării umane și a securității individului uman fără un nivel adecvat de asigurare a respectului pentru drepturile omului devine desuetă, întrucât drepturile și libertățile individuale sunt considerate mai puțin importante sau secundare drepturilor comunitare, prioritate fiind acordată securității și dezvoltării statului în detrimentul și pe seama cetățeanului [45, p. 59]. Dintre cele trei elemente legate organic: securitatea umană, drepturile omului și dezvoltarea umană, primul dintre acestea apare cel mai târziu în circuitul social și academic, cronologic vorbind [46, p. 83]. Securitatea umană, de fapt, a venit să perfecționeze concepția despre progresul civilizației umane contemporane, bazată pe bunăstare, toleranță și libertăți individuale [47, p. 203].

Securitatea, în sensul cel mai larg, ca preocupare umană tradițională, atât la nivel individual, cât și, mai ales, la nivel macrosocial, denotă un caracter evident reactiv [48, p. 24]. Preocuparea pentru securitate ca fenomen și ca stare de echilibru sistemic durabil al societății apare concomitent cu conștientizarea pericolelor și/sau amenințărilor de diferite tipuri, de origine fie intrasistemică, fie extrasistemică, cauzate de diverse erori și inexactități legate de sistematizarea, coagularea ideologică sau articularea scopului, metodelor și căilor sau instrumentelor utilizate pentru atingerea obiectivului urmărit [49, p. 53]. Presiunea și influența politică au fost specifice, încă din cele mai vechi timpuri, structurilor organizaționale ale societății umane [50, p. 14]. În scrierile antice ale autorilor greci sau chinezi sunt atestate strategii de influențare discretă a deciziilor politice cu unele protoelemente ale societății civile și implicarea acestora în procesul decizional politic [51, p. 28]. Înțelegerea mecanismelor democratice ale presiunii politice este primordială, precum și a exceselor acesteia, a diferențelor dintre societățile tradiționale și cele moderne și a căii către o guvernare fezabilă [52, p. 84].

Una dintre cele mai eficiente arme de protecție în contextul unui război hibrid ține, de informare [53, p. 114]. Acesta este punctul cel mai sensibil și mai vulnerabil și din păcate această problemă a informării incomplete, uneori denaturate a publicului, dar și a factorilor de decizie își lasă amprenta asupra deciziilor politice și opțiunilor publicului, inclusiv cele electorale [54, p. 489].

În cazurile cele mai des întâlnite, victima directă a oricărui război hibrid este populația mai degrabă decât instituțiile statului sau clasa politică [55, p. 151]. Această concluzie se impune după o analiză a metodelor și instrumentelor cu care operează statul agresor, în cazul nostru Federația Rusă [56, p. 272]. Principala preocupare a agresorului, în Republica Moldova, să controleze clasa politică, funcțiile-cheie în stat, puterea legislativă și executivă, să controleze deciziile politice [57, p. 83].

Prin urmare, cu cât populația și societatea vor fi capabile, prin informare și educare, să posede o capacitate sporită de înțelegere a faptului că reprezintă ținta unor operațiuni hibride ostile ca parte a unui război hibrid mai amplu, cu atât acestea vor fi mai bine protejate și securizate în condițiile unui război hibrid.

Fortificarea coeziunii sociale printr-o participare a fiecărui cetățean la viața socială, incluziunea fiecărui membru al societății și îmbunătățirea climatului social, a păcii civice, educarea gândirii critice la masele largi ale populației, o informare mai bună a diverselor categorii sociale în funcție de specificul lor cultural, experiența acumulată, educația mediatică, cultivarea cunoașterii spațiului informațional și

dezvoltarea spiritului analitic, o cunoaștere mai bună a vieții politice, economice și sociale, dar mai ales a pericolelor și riscurilor de securitate, au ca consecință diminuarea vulnerabilităților societății în ansamblu.

BIBLIOGRAFIE

1. SPRINCEAN, S. *Securitatea umană și bioetica. Monografie*. Chișinău: F.E.P. "Tipografia Centrală". 2017, 304 p.
2. SPRINCEAN, S. *Politica securității umane în condițiile pandemiei Covid-19*. În: Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, Ediția a 3-a, 06-07 noiembrie 2020 / colegiul de redacție: Vitalie Ojovanu (redactor responsabil și coordonator). Chișinău: Print-Caro, 2020, p. 119-125.
3. NEWMAN, Edward. Human Security: Reconciling Critical Aspirations with Political 'Realities'. In: The British Journal of Criminology, Volume 56, Issue 6, 2016, Pages 1165–1183, <https://doi.org/10.1093/bjc/azw016>
4. SPRINCEAN, S.; GRIGORIU, I.; GUIGOV, A. *Protecția refugiaților în Republica Moldova: reglementare, instituții naționale și organizații locale*. În: Provocări actuale în securitatea frontierei și protecția internațională: Conferința științifică națională cu participare internațională, 10 aprilie 2025, Chișinău / coordonator: Svetlana Slusarenco. Chișinău: CEP USM. 2025, p. 197-215.
5. SPRINCEAN, Serghei. Importanța respectării intereselor și siguranței persoanei în contextul depășirii clivajelor macrosociale. In: *Educația și cercetarea în învățământul superior: realități și perspective*, Ed. 1, 1-2 iulie 2022, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Universitatea de Studii Politice și Economice Europene "Constantin Stere", 2022, 1, pp. 160-165.
6. SPRINCEAN, S. *The importance of the inter-correlation between industrial symbiosis and security symbiosis for ensuring the macro-social sustainability*. In: Industrial Symbiosis from a business perspective: challenges and opportunities. Proceedings Book. WG2 Workshop & Conference. Izmir, May 21 2025. Yecla, Spain: Technological Centre of Furniture and Wood of the Region of Murcia (CETEM). COST Action CA22110 - LIAISE. 2025, p. 31-35.
7. SPRINCEAN, S.; GRIGORIU, I.; GUIGOV, A. *Reglementări și mecanisme internaționale ale protecției refugiaților în Republica Moldova*. În: Provocări actuale în securitatea frontierei și protecția internațională: Conferința științifică națională cu participare internațională, 10 aprilie 2025, Chișinău / coordonator: Svetlana Slusarenco. Chișinău: CEP USM. 2025, p. 359-374.
8. SPRINCEAN, S.; GRIGORIU, I. *Securitatea umană ca obiectiv de modernizare a Uniunii Europene*. În: Conferința Internațională Jean Monnet: "Cooperarea instituțiilor statului în asigurarea unității naționale". 28-29 martie 2025, Chișinău. / coordonator: Ludmila Roșca. Chișinău: Print-Caro, 2025, p. 189-202.
9. SPRINCEAN, S. Perspective de ajustare a principiilor securității umane în condițiile unui nou context geopolitic. In: *Perspectivelor și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*, Ed. Volumul X, 7 iunie 2023. Cahul: Tipografia „CentroGrafic” SRL, 2023, Vol.10, Partea I, pp. 40-44.
10. SPRINCEAN, Serghei. *Researching security issues in the context of methodological and conceptual adjustment needs to new geopolitical realities*. În: Implementarea acordului de asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în contextul demarării procesului de negocieri privind aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Masă rotundă. USEM, 13 februarie 2025, Chișinău / comitetul organizatoric: Catan Petru [et al.]. Chișinău: Pulsul Pieței, p. 53-58.
11. BADESCU, C. *Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect: Security and Human Rights*. London: Routledge, 2010, p. 212.
12. SPRINCEAN, S. *Perspective de fortificare a securității regionale în contextul aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană*. În: Conferința Internațională Jean Monnet:

- “Cooperarea instituțiilor statului în asigurarea unității naționale”. 28-29 martie 2025, Chișinău. / coordonator: L. Roșca. Chișinău: Print-Caro, 2025, p. 73-86.
13. SPRINCEAN, S.; GRIGORIU, I. *Securitatea umană și unitatea națională: tangențe și perspective*. În: Conferința Internațională Jean Monnet: “Cooperarea instituțiilor statului în asigurarea unității naționale”. 28-29 martie 2025, Chișinău. / coordonator: Ludmila Roșca. Chișinău: Print-Caro, 2025, p. 118-133.
 14. SPRINCEAN, Serghei; SÎTARI, Daniela. *Politici educaționale universitare europene ca imperative ale dezvoltării durabile și securității umane*. În: Culegere de lucrări. Promovarea valorilor social-economice în contextul integrării europene. Conferința Științifică Internațională "Promovarea valorilor socioeconomice în contextul integrării europene", Ediția a 7-a din 6-7 decembrie 2024, Chișinău. / coordonatorul ediției: Șargu Lilia; comitetul științific: Sedlețchi Iurie (președinte). Chișinău: USEM (Pulsul Pieței). 2025, p. 507-520.
 15. SPRINCEAN, Serghei; TOCARJEVSCHI, Alexandru. *Exercitarea controlului asupra sectorului de securitate de către instituțiile politice*. În: Culegere de lucrări. Promovarea valorilor social-economice în contextul integrării europene. Conferința Științifică Internațională "Promovarea valorilor social-economice în contextul integrării europene", Ediția a 7-a din 6-7 decembrie 2024, Chișinău. / coordonatorul ediției: Șargu Lilia; comitetul științific: Sedlețchi Iurie (președinte). Chișinău: USEM (Pulsul Pieței). 2025, p. 521-530.
 16. SPRINCEAN, S. Siguranța persoanei în contextul sistemului de asigurare a securității umane. In: *Parteneriatul Estic: spre o comunitate a democrației și prosperității*, Ed. 16, 31 martie - 1 aprilie 2023. Chișinău: "Print-Caro" SRL, 2023, 1, p. 98-105.
 17. BATTERSBY, P., SIRACUSA, J. M. *Globalization and Human Security*. New York: Rowman & Littlefield Publishers. 2009. 252 p.
 18. SPRINCEAN, S. Dezvoltarea umană și siguranța persoanei în contextul preocupărilor pentru securitatea umană. In: *Studii și cercetări juridice*, Ed. 7-8. Chișinău: CEP USM, 2024, Partea 7-8, p. 231-239.
 19. SPRINCEAN, S. *Perspective filosofice asupra fenomenelor și proceselor securitare*. În: *Filosofia și perspectiva umană: culegere de articole de la conferința științifică consacrată Zilei Mondiale a Filosofiei*. 21 noiembrie 2024. Ediția 21. Chișinău / coordonatori științifici: Ana Pascaru, Andrei Perciun. Chișinău: Artpoligraf. 2025, p. 86-102.
 20. SPRINCEAN, Serghei; GRIGORIU, Inga. *Perspective civilizaționale în procesul de asigurare a securității umane*. În: Culegere de lucrări. Promovarea valorilor social-economice în contextul integrării europene. Conferința Științifică Internațională "Promovarea valorilor socioeconomice în contextul integrării europene", Ediția a 7-a din 6-7 decembrie 2024, Chișinău. / coordonatorul ediției: Șargu Lilia; comitetul științific: Sedlețchi Iurie (președinte). Chișinău: USEM (Pulsul Pieței). 2025, p. 531-541.
 21. SPRINCEAN, Serghei. *Evoluția metodologiei de cercetare în studiile de securitate în contextul noilor provocări geopolitice*. În: Culegere de lucrări. Promovarea valorilor social-economice în contextul integrării europene. Conferința Științifică Internațională "Promovarea valorilor socioeconomice în contextul integrării europene", Ediția a 7-a din 6-7 decembrie 2024, Chișinău. / coordonatorul ediției: Șargu Lilia; comitetul științific: Sedlețchi Iurie (președinte). Chișinău: USEM (Pulsul Pieței). 2025, p. 542-553.
 22. SPRINCEAN S. *Unele stringențe și imperative în studiile contemporane de securitate*. În: *Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurare a parcursului european. / Republica Moldova în contextul provocărilor interne și externe la adresa securității naționale (Partea a III-a)*. / Red. șt. Natalia Albu. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (ÎS FEP “Tipografia Centrală”). 2019. Cap. 1, p. 5-20.

23. GIDDENS, A. *Fate, Risk and Security*. In: A. Giddens „Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age”. Cambridge: Stanford University Press. 1991, 264 p.
24. SPRINCEAN S. *Politici de asigurare a securității umane în condiții pandemice*. În: Top 10 probleme politice a societății în contextul pandemiei de coronavirus de tip nou. / red. șt. V. Juc. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (F.E.-P. “Tipografia Centrală”). Subcap. 2.5. 2022, p. 179-218.
25. SPRINCEAN, Serghei. *Development of conceptual apparatus of the contemporary security studies for better analysis of securing good governance and democracy*. In: Election Integrity and the Quality of Democracy: Challenges and Pathways to Good Governance. The work of the materials of the international scientific conference. / editors: Natalia Putină, Mariana Iașco. Chișinău: CEP USM. 2025, p. 110-123.
26. SPRINCEAN, S. *Simbioza securității și interesele Republicii Moldova în perspectiva extinderii UE*. Republica Moldova în contextul noii arhitecturi de securitate regională. Materialele conferinței științifice internaționale, 24 mai 2024 / coord.: I. Coropcean; colegiul de redacție: C. Manolache [et al.]. Chișinău: AMFA, 2025, p. 32-44.
27. THOMAS, N.; TOW, T. W. *The Utility of Human Security: Sovereignty and Humanitarian Intervention*. In: Security Dialogue, nr. 33 (2). 2002, p. 177- 192.
28. SPRINCEAN, Serghei. *Valențe geostrategice și securitare ale crizei energetice din regiunea transnistreană a Republicii Moldova*. În: "Știință. Educație. Cultură". Culegere de articole. Conferința științifico-practică internațională. A 34-a aniversare a Universității de Stat din Comrat. Febr. 2025. / redactor-șef și editor: Ghenova Svetlana. Vol. 1: Științe economice. Tehnologii informaționale, matematică și fizică. Agricultură și industria alimentară. Drept și științe politice. Comrat: A&V Poligraf. 2025, p. 597-603.
29. SPRINCEAN, Serghei. *Incursiuni securitare de soluționare a conflictului transnistrean în contextul crizei energetice*. În: "Știință. Educație. Cultură". Culegere de articole. Conferința științifico-practică internațională. A 34-a aniversare a Universității de Stat din Comrat. Febr. 2025. / redactor-șef și editor: Ghenova Svetlana. Vol. 1: Științe economice. Tehnologii informaționale, matematică și fizică. Agricultură și industria alimentară. Drept și științe politice. Comrat: A&V Poligraf. 2025, p. 604-610.
30. SPRINCEAN, S. *Asigurarea securității umane prin fortificarea siguranței persoanei*. În: Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, USMF, Ediția a 5-a, 7-8 octombrie 2022 / redactor responsabil și coordonator: Vitalie Ojovanu. Chișinău: Print-Caro, 2022, p. 97-103. ISBN 978-9975-165-12-9.
31. SPRINCEAN, S. *Dezvoltarea umană și siguranța persoanei în contextul preocupărilor pentru securitatea umană*. In: *Studii și cercetări juridice*, Ed. 7-8. Chișinău: CEP USM, 2024, Partea 7-8, p. 231-239.
32. SPRINCEAN, S. *Corelații ale problematicii siguranței persoanei și securității umane cu domeniul drepturilor omului*. În: *Studii și cercetări juridice* / Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice; colegiul de redacție: Valeriu Cușnir (coordonator științific) [et al.]. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). Partea a 6-a. Subcap. 7.1. 2023, p. 157-170.
33. SUHRKE, A. *Human Security and the Interests of States*. In: Security Dialogue, vol. 30, no. 3, 1999, p. 265-276.
34. SPRINCEAN, S. *Prioritățile de securitate națională prin prisma obiectivelor de securitate umană în contextul perspectivei de extindere a UE*. În: Conferința Internațională Jean Monnet “Mecanisme și modele de adoptare a deciziilor la nivel local/regional/central”, 19-20 aprilie 2024, Chișinău / Coord. L. Roșca. Chișinău: Print-Caro, 2024, p. 309-318.
35. SPRINCEAN, S. *Noi riscuri și amenințări la adresa siguranței persoanei în epoca intensificării*

- biopericolelor globale*. În: Știința în nordul Republicii Moldova: probleme, realizări, perspective. Conferința științifică națională cu participare internațională. Ediția a 4-a, 26-27 iunie 2020 / colegiul redacțional: Valeriu CAPCELEA (coordonator) [et al.]. Bălți: Tipogr. „Indi gou Color”, 2020, p. 372-378.
36. SPRINCEAN, S. Provocări contemporane la adresa securității umane și siguranței persoanei. In: *Statul, securitatea și drepturile omului în era digitală*, 1 decembrie 2023. Chișinău: CEP USM, 2023, Volum 1, p. 202-209.
 37. SPRINCEAN, S.; GRIGORIU, I.; GUIGOV, A. *Reglementări și mecanisme internaționale ale protecției refugiaților în Republica Moldova*. În: Provocări actuale în securitatea frontierei și protecția internațională: Conferința științifică națională cu participare internațională, 10 aprilie 2025, Chișinău / coordonator: Svetlana Slusarenco. Chișinău: CEP USM. 2025, p. 359-374.
 38. SPRINCEAN, S. *Problematica securității umane în contextul evoluției societății contemporane*. În: Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale. / Coord. Vitalie Varzari. Cap. 4. Chișinău: Tipografia Centrală. 2016, p. 77-94.
 39. SPRINCEAN, S. *Corelații ale problematicii siguranței persoanei și securității umane cu domeniul drepturilor omului*. În: *Studii și cercetări juridice* / Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice; colegiul de redacție: Valeriu Cușnir (coordonator științific) [et al.]. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). Partea a 6-a. Subcap. 7.1. 2023, p. 157-170.
 40. БЕК, У. *Общество риска. На пути к другому модерну* / Пер. с нем. В. Седельника и Н. Федоровой: Москва: Прогресс-Традиция, 2000, p. 384.
 41. SPRINCEAN, S. *Imperativele securitare ale societății contemporane*. În: Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației / Prospects and problems of research and education integration into the European area. Conferință științifică internațională, ediția a VI-a, 6 iunie 2019. Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul. Volumul VI. Partea 1, 2019, p. 29-33.
 42. BELL, D. *The coming of Post- Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. 2nd ed. New York: Basic Books. 1976, p. 507.
 43. SPRINCEAN S. *Politici de asigurare a securității umane în condiții pandemice*. În: Top 10 probleme politice a societății în contextul pandemiei de coronavirus de tip nou. / red. șt. V. Juc. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (F.E.-P. “Tipografia Centrală”). Subcap. 2.5. 2022, p. 179-218.
 44. SPRINCEAN, Serghei, LISNIC, Victoria. Evaluarea impactului programelor-cadru și monitorizarea domeniului de cercetare și inovare. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, 2025, nr. 3(183), p. 128-136.
 45. SPRINCEAN, Serghei; PÎRȚAC, Grigore. *Security identity in support of sustainable human development*. În: Implementarea acordului de asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în contextul demarării procesului de negocieri privind aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Masă rotundă. USEM, 13 februarie 2025, Chișinău / comitetul organizatoric: Catan Petru [et al.]. Chișinău: Pulsul Pieței, p. 58-62.
 46. SPRINCEAN, Serghei. Consecințe securitare ale recunoașterii independenței Transnistriei în contextul „Crizei energetice” de la începutul anului 2025. În: *State, security and human rights: in digital era*, 12-13 decembrie 2024, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2025, pp. 79-90.
 47. BUZAN, Barry. *Popoarele, Statele și Frica. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*. Săndulescu, Vivia (trad.). Chișinău: Cartier, 2000. 385 p. ISBN 978-997579727-6.
 48. SPRINCEAN, Serghei. *Deepening human security and industrial symbiosis in the context of the EU enlargement*. In: *Industrial Symbiosis from a technical perspective: challenges and*

- opportunities. Proceedings Book. WG1 workshop & conference, Bruxelles, September 10, 2024. Editors: Aleksandar Erceg, Josip Juraj Strossmayer, Pawel Krzeminski. Yecla, Spain: Technological Centre of Furniture and Wood of the Region of Murcia (CETEM). COST Action CA22110 Cooperation, development and cross-border transfer of Industrial Symbiosis among industry and stakeholders (LIAISE). 2024, p. 21-27.
49. THAKUR, R. *From National to Human Security*. În: *Asia-Pacific Security: The Economics-Politics Nexus*. / Eds. St. Harris and A. Mack. Sydney: Allen & Unwin, 1997, p. 53-54.
50. SPRINCEAN, S. *Contribuții ale concepției securității umane la fortificarea spațiului european de securitate*. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Spațiul european de securitate: provocări, oportunități, perspective de integrare”*. 11 octombrie 2019. Chișinău: Tipogr. “Print Caro”, 2019, p. 9-20.
51. SPRINCEAN, S. Aspecte securitare ale procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. În: *Securitatea umană și socială în statul democratic*, 27 octombrie 2023, Chișinău. Chișinău: Tipografia "Print-Caro", 2023, p. 25-32.
52. KEANE, J. *Global civil society?* Cambridge: Cambridge University Press, 2005, 220 p.
53. SPRINCEAN, S. *Aspecte politice și bioetice ale problematicii biosecurității*. În: *Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice* [Chișinău], nr. 3, 2010, p. 112-120.
54. SPRINCEAN, S. *Politica securității umane în Republica Moldova în contextul provocărilor și oportunităților mediului regional de securitate*. În: *Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurare a parcursului european*. / red. șt. Valeriu CUȘNIR. Chișinău: Tipografia Centrală. Subcap. 5.2. 2019, p. 477-497.
55. SPRINCEAN, S., SOHOȚCHI T.-S. *Human security and personal safety approaches to the contemporary East-European security challenges*. În: *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: матеріали Міжнародної XI науково-практичної конференції*, Чернівці, 27 травня 2021 року. Чернівці: Технодрук, 2021. с. 149-156.
56. MACLEAN, G. *Instituting and Projecting Human Security: a Canadian Perspective*. În: *Australian Journal of International Affairs*, nr. 54 (3). 2000, p. 269-275.
57. SPRINCEAN, S. *Impactul pandemic al maladiei COVID-19 asupra calității guvernării prin prisma asigurării securității umane*. În: *Republica Moldova în contextul necesităților de modernizare și dezvoltare sub impactul negativ al crizei de pandemie COVID-19: Materialele conferinței științifice cu participare internațională din 25 mai 2021*. / Coord. V. Juc. Chișinău: Tipografia Centrală. 2021, p.82-116.